

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

ANTHONY MICHAEL COLLINS

16 päivänä marraskuuta 2023¹

Yhdistetyt asiat C-345/22–C-347/22

Maersk A/S

vastaan

Allianz Seguros y Reaseguros SA (C-345/22 ja C-347/22)

ja

Mapfre España Compañía de Seguros y Reaseguros SA

vastaan

MACS Maritime Carrier Shipping GmbH & Co. (C-346/22)

(Ennakkoratkaisupyyntö – Audiencia Provincial de Pontevedra (Pontevedran maakunnan tuomioistuin, Espanja))

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö siviili- ja kauppaoikeuden alalla – Asetus N:o 1215/2012 – 25 artiklan 1 kohta – Konossementin osoittama sopimus tavaroiden kuljetuksesta meriteitse – Konossementtiin sisältyvä oikeuspaikkalauseke – Mahdollisuus vedota lausekkeeseen konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan – Sovellettava laki – Kansallinen lainsäädäntö, jossa edellytetään, että oikeuspaikkalausekkeesta on neuvoteltu henkilökohtaisesti ja erikseen konossementin haltijana olevan kolmannen osapuolen kanssa

Johdanto

1. Audiencia Provincial de Pontevedra (Pontevedran maakunnan tuomioistuin, Espanja) pyytää nyt käsiteltävillä ennakkoratkaisupyyntöillä unionin tuomioistuimelta ohjeita siitä, miten tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 (jäljempänä asetus N:o 1215/2012)² 25 artiklan 1 kohtaa pitäisi tulkita. Nämä pyynnöt on esitetty sellaisten oikeudenkäyntien yhteydessä, joissa asianosaisina ovat Maersk A/S (jäljempänä Maersk), joka on tanskalainen meriliikenteen rahdinkuljetusyritys, ja Allianz Seguros y Reaseguros SA (jäljempänä Allianz), joka on espanjalainen vakuutusyhtiö, asioissa C-345/22 ja C-347/22, sekä Mapfre España Compañía de Seguros y Reaseguros SA

¹ Alkuperäinen kieli: englanti.

² EUVL 2012 L 351, s. 1. Asetus N:o 1215/2012 korvasi tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001 L 12, s. 1) (jäljempänä asetus N:o 44/2001), joka puolestaan oli korvannut tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehdyn yleissopimuksen (EYVL 1972 L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna uusien jäsenvaltioiden liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen (jäljempänä Brysselin yleissopimus) myöhemmin tehtyihin sopimuksiin.

(jäljempänä Mapfre), joka on espanjalainen vakuutusyhtiö, ja MACS Maritime Carrier Shipping GmbH & Co. (jäljempänä MACS), joka on saksalainen kuljetusyhtiö, asiassa C-346/22. Kukin näistä kanteista sisältää vahingonkorvausvaatimuksen, joka perustuu siihen, että meriteitse kuljetut tavarat ovat osittain vahingoittuneet. Asioissa tulee esiin kysymys siitä, millä edellytyksillä oikeuspaikkalausekkeeseen, joka sisältyy sopimukseen, joka koskee konossementin osoittamaa tavaroiden kuljettamista meriteitse, voidaan vedota sellaista kolmatta osapuolta vastaan, joka on hankkinut nämä tavarat myöhemmin ja josta on siinä yhteydessä tullut kyseisen konossementin haltijana oleva kolmas osapuoli.

Asiaa koskeva lainsäädäntö

Unionin oikeus

Brysselin yleissopimus

2. Brysselin yleissopimuksen 17 artiklan ensimmäisen kappaleen sanamuoto on seuraava:

”Jos asianosaiset, joista ainakin yhdellä on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, ovat sopineet, että jonkin sopimusvaltion tuomioistuimen tai tuomioistuinten on ratkaistava jo syntynyt riita tai tietyistä oikeussuhteesta syntyvät vastaiset riidat, ovat ainoastaan tuo tuomioistuin tai tuon valtion tuomioistuimet toimivaltaisia ratkaisemaan asian. Tällainen tuomioistuimen toimivaltaa koskeva sopimus on tehtävä:

- a) kirjallisesti tai, jos se on tehty suullisesti, vahvistettava kirjallisesti, tai
- b) sellaisessa muodossa, joka vastaa asianosaisten välille muodostunutta käytäntöä, tai
- c) kansainvälisessä kaupassa sellaista muotoa noudattaen, joka vastaa sellaista kauppatapaa, jonka asianosaiset tunsivat tai joka heidän olisi pitänyt tuntea ja joka on kyseisen tyyppisten sopimusten osapuolten kyseisellä kaupan alalla laajalti tuntema ja säännöllisesti noudattama.”

Asetus N:o 44/2001

3. Asetuksen N:o 44/2001 23 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos asianosaiset, joista ainakin yhden kotipaikka on jäsenvaltiossa, ovat sopineet, että jäsenvaltion tuomioistuimen tai tuomioistuinten on ratkaistava syntynyt riita tai tietyistä oikeussuhteesta syntyvät vastaiset riidat, tuolla tuomioistuimella tai tuon jäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista asia. Toimivalta on yksinomainen, jos asianosaiset eivät toisin ole sopineet. Tällainen toimivaltaa koskeva sopimus on tehtävä:

- a) kirjallisesti tai, jos se on tehty suullisesti, se on vahvistettava kirjallisesti; tai
- b) sellaisessa muodossa, joka vastaa asianosaisten välille muodostunutta käytäntöä, tai

- c) kansainvälisessä kaupassa sellaista muotoa noudattaen, joka vastaa sellaista kauppatapaa, jonka asianosaiset tunsivat tai joka heidän olisi pitänyt tuntea ja joka on kyseisen tyyppisten sopimusten osapuolten kyseisellä kaupan alalla laajalti tuntema ja säännöllisesti noudattama.”

Asetus N:o 1215/2012

4. Asetuksen N:o 1215/2012 johdanto-osan 15, 19 ja 20 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

- ”(15) Tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden olisi oltava hyvä, ja niiden olisi perustuttava periaatteeseen, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan perusteella. Vastaajan kotipaikan tuomioistuimen olisi aina oltava toimivaltainen, lukuun ottamatta joitakin tarkoin rajattuja tapauksia, joissa riita-asian kohteen tai osapuolten sopimusvapauden vuoksi jokin muu liittymäperuste on oikeutettu. – –

– –

- (19) Jollei tässä asetuksessa säädetystä yksinomaista toimivaltaa koskevistä perusteista muuta johdu, sopimuspuolten oikeutta sopia toimivaltaisesta tuomioistuimesta olisi kunnioitettava muissa sopimuksissa kuin vakuutus-, kuluttaja- ja työsopimuksissa, joissa sallitaan ainoastaan rajoitetumpi oikeus sopia tuomioistuimen toimivallasta.

- (20) Kysymys jäsenvaltion tuomioistuimen tai tuomioistuinten toimivallan vahvistavan oikeuspaikkasopimuksen mitättömyydestä sen aineellisen pätevyyden suhteen olisi ratkaistava sen jäsenvaltion lain mukaisesti, jossa sopimuksessa nimetty tuomioistuin tai nimetyt tuomioistuimet sijaitsevat, mukaan lukien kyseisen jäsenvaltion lainvalintasäännöt.”

5. Asetuksen N:o 1215/2012 25 artikla sisältyy 7 jaksoon, jonka otsikkona on ”Tuomioistuimen toimivaltaa koskeva sopimus” ja joka sijaitsee kyseisen asetuksen II luvussa, jonka otsikkona on puolestaan ”Toimivalta”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”1. Jos asianosaiset, riippumatta heidän kotipaikastaan, ovat sopineet, että jäsenvaltion tuomioistuimen tai tuomioistuinten on ratkaistava tietystä oikeussuhteesta syntyneet tai mahdollisesti syntyvät riidat, kyseisellä tuomioistuimella tai kyseisillä tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista asia, paitsi jos sopimus sen aineellisen pätevyyden suhteen on tuon jäsenvaltion lain mukaan mitätön. Toimivalta on yksinomainen, jos asianosaiset eivät toisin ole sopineet. Toimivaltaa koskeva sopimus on tehtävä

- a) kirjallisesti tai, jos se on tehty suullisesti, se on vahvistettava kirjallisesti;
- b) sellaisessa muodossa, joka vastaa asianosaisten välille muodostunutta käytäntöä; tai
- c) kansainvälisessä kaupassa sellaista muotoa noudattaen, joka vastaa kauppatapaa, jonka asianosaiset tuntevat tai joka heidän olisi pitänyt tuntea ja joka on kyseisen tyyppisten sopimusten osapuolten kyseisellä kaupan alalla laajalti tuntema ja säännöllisesti noudattama.

– –

5. Tuomioistuimen toimivaltaa koskevaa sopimusta, joka muodostaa sopimuksen osan, pidetään varsinaisen sopimuksen muista ehdoista riippumattomana sopimuksena.

Tuomioistuimen toimivaltaa koskevan sopimuksen pätevyyttä ei voida riitauttaa vain sillä perusteella, että varsinainen sopimus ei ole pätevä.”

Kansallinen oikeus

6. Merenkululain 14/2014 (Ley 14/2014 de Navegación Marítima, jäljempänä LNM),³ joka on annettu 24.7.2014, johdanto-osan XI perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

” – –

Lain I luku sisältää erityisiä oikeuspaikka- ja toimivaltasääntöjä, ja sen mukaan näissä asioissa sovelletaan ensisijaisesti kansainvälisten sopimusten sääntöjä ja Euroopan unionin oikeutta ja siinä säädetään todettujen väärinkäytösten välttämiseksi, että aluksen käyttösopimukseen tai merenkulun liitännäissopimukseen sisältyvät oikeuspaikkalausekkeet, joilla annetaan toimivalta ulkomaiselle tuomioistuimelle tai ulkomailla käytävälle välimiesmenettelylle, ovat mitättömiä, jos niistä ei ole neuvoteltu henkilökohtaisesti ja erikseen.

– –”

7. LNM:n 251 §:n otsikkona on ”Luovutuksen tehokkuus”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”Konossementin luovuttamisella on samat vaikutukset kuin niiden tavaroiden luovutuksella, joita se koskee, sanotun rajoittamatta sitä, että henkilö, jolta nämä tavarat on laittomasti anastettu, voi esittää rikos- ja siviilioikeudellisia vaatimuksia. Konossementin vastaanottaja saa kaikki luovuttajan oikeudet ja määräysvallan tavaroihin, lukuun ottamatta tuomioistuimen toimivaltaa ja välimiesmenettelyä koskevia sopimuksia, jotka edellyttävät ostajan suostumusta IX osaston I luvun säännösten mukaisesti”.

8. LNM:n 468 §:n otsikkona on ”Oikeuspaikkaa ja välimiesmenettelyä koskevat lausekkeet”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”Aluksen käyttösopimukseen tai merenkulun liitännäissopimukseen sisältyvät lausekkeet, jotka koskevat toimivallan antamista ulkomaiselle tuomioistuimelle tai ulkomailla käytävälle välimiesmenettelylle, ovat mitättömiä ja niistä ei katsota sovitun, jos niistä ei ole neuvoteltu henkilökohtaisesti ja erikseen, sanotun rajoittamatta Espanjassa voimassa olevien kansainvälisten sopimusten ja [Euroopan] unionin oikeussääntöjen soveltamista.

Näiden vaatimusten ei katsota täyttyneen pelkästään sillä perusteella, että oikeuspaikkaa tai välimiesmenettelyä koskeva lauseke on osa painettuja vakiosopimusehtoja missä tahansa edellisessä momentissa tarkoitettussa sopimuksessa.”

³ BOE nro 180, 25.7.2014, s. 59193.

Pääasioiden oikeudenkäyntien taustalla olevat tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

Asia C-345/22

9. Maersk Line Perú S.A.C.⁴ rahdinkuljettajana ja Aguafrost Perú lastinantajana tekivät sopimuksen tavaroiden kuljettamisesta meriteitse ”cost and freight” -lausekkeen mukaisesti, kuten 9.4.2018 päiväystä konossementista ilmenee. Konossementin kääntöpuolelle sisältyi oikeuspaikkalauseke, jossa todettiin seuraavaa: ”Kaikissa muissa tapauksissa tähän konossementtiin sovelletaan Englannin lakia ja sitä tulkitaan sen mukaisesti, ja kaikki siitä johtuvat riidat saatetaan Lontoossa [(Yhdistynyt kuningaskunta)] sijaitsevan High Court of Justicen [(England & Wales); Englannin ja Walesin alioikeus (Yhdistynyt kuningaskunta)] käsiteltäväksi, eivätkä minkään muun valtion tuomioistuimet ole asiassa toimivaltaisia. Lisäksi rahdinkuljettaja voi harkintansa mukaan nostaa kanteen lastinantajaa vastaan sen paikkakunnan toimivaltaisessa tuomioistuimessa, jossa lastinantaja harjoittaa toimintaansa.” Oversea Atlantic Fish S.L. (jäljempänä Oversea), espanjalainen kalan ja merenelävien toimittaja, osti kuljetetut tavarat, joten siitä tuli konossementin haltijana oleva kolmas osapuoli.

10. Tavarat saapuivat määräsutamaan vahingoittuneina. Allianz, joka on vakuutusyhtiö, jolle sijaantulijana Oversean oikeudet olivat siirtyneet, nosti Maerskia vastaan Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Pontevedra (Pontevedran kauppatuomioistuin nro 3, Espanja) kanteen, jossa se vaati 67 449,71 euron suuruista vahingonkorvausta.⁵

11. Maersk väitti edellä mainitun oikeuspaikkalausekkeen perusteella, että Espanjan tuomioistuimet eivät olleet toimivaltaisia. Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Pontevedra hylkäsi kyseisen väitteen 26.5.2020 antamallaan päätöksellä. Maersk teki kyseisestä päätöksestä oikaisuvaatimuksen kyseisessä tuomioistuimessa. Tämä oikaisuvaatimus hylättiin 2.12.2020 annetulla määräyksellä.

12. Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Pontevedra hyväksyi Allianz'in kanteen olennaisilta osin 7.7.2021 antamallaan tuomiolla. Maersk valitti kyseisestä tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen vain siltä osin kuin se koski Espanjan tuomioistuinten toimivallan riitauttamista. Se väitti, että koska LNM:n 251 § on unionin oikeuden vastainen, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuin edellytetään soveltavan asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklaa. Oikeuspaikkalausekkeeseen voidaan siis vedota kolmantena osapuolena olevaa konossementin haltijaa vastaan.

13. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, voidaanko pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan kaltaiseen oikeuspaikkalausekkeeseen, josta kuljetussopimuksen alkuperäiset osapuolet olivat sopineet, vedota sellaista kolmantena osapuolena olevaa konossementin haltijaa vastaan, joka ei ole hyväksynyt kyseistä lauseketta nimenomaisesti, henkilökohtaisesti eikä erikseen.

14. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että oikeuspaikkalauseke on unionin oikeuden itsenäinen käsite. Kansainvälisen meriliikenteen alalla turvaudutaan usein oikeuspaikkalausekkeisiin, joten sopimuspuolten on asetuksen 1215/2012 25 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti täytynyt olla tietoisia niiden olemassaolosta. Tällä perusteella tuomio

⁴ Maersk Line Perú S.A.C. on Maerskin perulainen tytäryhtiö. Viittaen tässä ratkaisuehdotuksessa kyseiseen tytäryhtiöön myös nimellä Maersk.

⁵ Välipäätöksessä mainitaan, että oikeudenkäynti pantiin vireille ennen päivämäärää 31.12.2020.

Castelletti⁶ tukee oletamaa, jonka mukaan henkilö, jota vastaan tällaiseen lausekkeeseen vedotaan, oli antanut siihen suostumuksensa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa myös, että oikeuspaikkalausekkeet ovat luonteeltaan itsenäisiä lausekkeitä ja erotettavissa muista sopimusehdoista. Tällaisia lausekkeitä koskeva aineellinen lainsäädäntö voi siis kuulua säännöstöön, joka poikkeaa sopimuksen muihin osiin sovellettavasta säännöstöstä. Oikeuspaikkalauseke voi siten olla pätevä silloinkin, kun itse sopimusta pidetään pätemättömänä.

15. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää, että kun kyseessä ovat konossementit, jotka sisältävät oikeuspaikkalausekkeen ja jotka kolmas osapuoli saa haltuunsa, LNM:n 251 §:ssä viitataan sen 468 §:ään, ja viimeksi mainitussa säädetään, että oikeuspaikkalausekkeet ovat mitättömiä, jos niistä ei ole neuvoteltu henkilökohtaisesti ja erikseen.⁷ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin muistuttaa periaatteesta, jonka yhteisöjen tuomioistuin vahvisti tuomiossaan Russ⁸ ja toisti tuomiossaan Coreck⁹ ja jossa todetaan, että ”mikäli konossementtiin sisältyvä oikeuspaikkalauseke on pätevä [Brysselin] yleissopimuksen 17 artiklan nojalla lastinantajan ja rahdinottajan välisessä suhteessa, siihen voidaan vedota myös konossementin siirronsaajaa vastaan, kun sovellettavan kansallisen oikeuden mukaan lastinantajan oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet konossementin siirronsaajalle”. Kyseisen sitaatin viittauksen ”sovellettavaan kansalliseen oikeuteen” voidaan katsoa tarkoittavan LNM:n 251 §:ää. Koska olisi siis ollut tarpeen, että osapuolet olisivat neuvotelleet oikeuspaikkalausekkeesta henkilökohtaisesti ja erikseen, konossementtiin liittyvien oikeuksien siirtäminen on sen mielestä suoritettu puutteellisesti. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee siten, onko LNM:n 251 § ristiriidassa edellä mainitun periaatteen kanssa.

16. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää niin ikään, että kansallinen laki, jonka nojalla oikeuspaikkalausekkeen pätevyys voitaisiin määrittää, voi olla sen valtion laki, jolle tällä lausekkeella annetaan toimivalta, eli Yhdistyneen kuningaskunnan laki. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa tämän näkemyksen tueksi asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohtaan ja unionin tuomioistuimen tuomioihin Benincasa¹⁰ ja DelayFix¹¹ ja katsoo, että oikeuspaikkalausekkeen aineellista pätevyyttä on arvioitava sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jonka tuomioistuimet kyseisessä lausekkeessa on nimetty.

17. Jos oletetaan, että on sovellettava LNM:n 251 §:ää ja että on välttämätöntä tutkia, antoiko konossementin haltijana oleva kolmas osapuoli suostumuksensa oikeuspaikkalausekkeeseen henkilökohtaisesti ja erikseen, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää kysymyksen siitä, missä muodossa tämä suostumus voitaisiin antaa. Se katsoo, että tähän kysymykseen sovelletaan unionin oikeutta, ja huomauttaa, että jos asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdan vaatimukset täyttyvät, sovelletaan periaatetta, jonka mukaan suostumus oletetaan annetun.

⁶ Tuomio 16.3.1999 (C-159/97, EU:C:1999:142).

⁷ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kuvaa LNM:n tavoitteeksi sen varmistamisen, että oikeuspaikka- ja välimieslausekkeet sitovat sopimuspuolia vain siinä tapauksessa, että niistä on neuvoteltu henkilökohtaisesti ja erikseen. Tämä on tarpeen, jotta voidaan suojella kotimaisten vastaanottajien etuja, kun niillä on hallussaan konossementteja, joihin alkuperäiset sopimuspuolet ovat sisällyttäneet oikeuspaikkalausekkeen, sillä ne ovat heikommissa sopimusasemassa, erityisesti silloin kun kyseessä ovat säännöllistä meriliikennettä koskevat sopimukset. Jos kotimaiset yritykset, lastinantajat ja tavaroiden vastaanottajat velvoitetaan ajamaan määrältään vähäisiä vaatimuksia ulkomaisissa tuomioistuimissa, tämä saattaa käytännössä heikentää niiden oikeussuojaa.

⁸ Tuomio 19.6.1984 (71/83, EU:C:1984:217, jäljempänä tuomio Russ, 24 kohta).

⁹ Tuomio 9.11.2000 (C-387/98, EU:C:2000:606, jäljempänä tuomio Coreck, 23 kohta).

¹⁰ Tuomio 3.7.1997 (C-269/95, EU:C:1997:337).

¹¹ Tuomio 18.11.2020 (C-519/19, EU:C:2020:933, jäljempänä tuomio DelayFix).

18. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kyseenalaistaa lopuksi sen, sopiiko LNM:n 251 § yhteen unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa siltä osin kuin kyseisessä säännöksessä vahvistetaan, että vaikka jotain lakia sovelletaan konossementin luovutukseen, kyseiseen konossementtiin sisältyvään oikeuspaikkalausekkeeseen sovelletaan toista lakia.¹²

19. Audiencia Provincial de Pontevedra on näin ollen päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Kun asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan säännöksessä vahvistetaan, että oikeuspaikkasopimuksen mitättömyyttä on arvioitava sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jonka tuomioistuimet asianosaiset ovat määrittäneet toimivaltaisiksi, sovelletaanko tätä säännöstä – pääasian oikeudenkäyntiin liittyvän kaltaisessa tilanteessa – myös siihen kysymykseen, voidaanko lauseketta soveltaa pätevästi kolmanteen osapuoleen, joka ei ole osapuolena sopimuksessa, joka sisältää kyseisen lausekkeen?
- 2) Kun konossementti luovutetaan tavaroiden vastaanottajana olevalle kolmannelle osapuolelle, joka ei ole osallistunut lastinantajan ja rahdinkuljettajan väliseen sopimukseen, onko [LNM:n] 251 §:ään sisältyvän kaltainen säännös asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan ja sitä tulkitsevan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen, kun siinä edellytetään, että oikeuspaikkalausekkeesta on neuvoteltu tämän kolmannen osapuolen kanssa ’henkilökohtaisesti ja erikseen’, jotta siihen voidaan vedota sitä vastaan?
- 3) Onko unionin oikeuden mukaan mahdollista, että jäsenvaltioiden lainsäädännössä vahvistetaan pätevyyttä koskevia lisävaatimuksia, jotta konossementteihin sisällytettyihin oikeuspaikkalausekkeisiin voitaisiin vedota tehokkaasti kolmansia osapuolia vastaan?
- 4) Merkitseekö [LNM:n] 251 §:ään sisältyvän kaltainen säännös – jossa vahvistetaan, että kolmantena osapuolena olevan haltijan sijaantulo toteutuu vain osittain, ei tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sopimuslausekkeiden osalta – sitä, että sillä otetaan asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan vastaisesti käyttöön näiden lausekkeiden pätevyyttä koskeva lisäedellytys?”

Asia C-346/22

20. MACS rahdinkuljettajana ja Tunacor Fisheries Ltd lastinantajana tekivät sopimuksen tavaroiden kuljettamiseksi meriteitse ”cost and freight” -lausekkeen mukaisesti, kuten 13.4.2019 päiväystä konossementista ilmenee. Konossementin kääntöpuolelle sisältyi oikeuspaikkalauseke, jossa todettiin seuraavaa: ”Tähän konossementtiin sovelletaan Englannin lakia, ja kaikki siitä johtuvat riidat saatetaan Lontoossa sijaitsevan High Court of Justicen [(England & Wales)] käsiteltäväksi.” Espanjalainen yhtiö Fortitude Shipping S.L. (jäljempänä Fortitude) osti kyseiset tavarat, joten siitä tuli konossementin haltijana oleva kolmas osapuoli.

21. Tavarat saapuivat määräsutamaan vahingoittuneina. Vakuutusyhtiö Mapfre, jolle sijaantulijana Fortituden oikeudet olivat siirtyneet, nosti MACSia vastaan Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Pontevedrassa kanteen, jossa se vaati 80 187,90 euron suuruista vahingonkorvausta.¹³

¹² Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa tuomion Coreck 23 kohtaan ja julkisasiamies Alberin ratkaisuehdotukseen Coreck (C-387/98, EU:C:2000:157).

¹³ Välipäätöksessä mainitaan, että oikeudenkäynti pantiin vireille ennen päivämäärää 31.12.2020.

22. MACS väitti edellä mainitun oikeuspaikkalausekkeen perusteella, että Espanjan tuomioistuimet eivät olleet toimivaltaisia. Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Pontevedra totesi toimivallan puuttumisen 3.5.2020 antamallaan päätöksellä. Mapfre valitti kyseisestä päätöksestä ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen. Se viittasi LNM:n 251 §:ään ja esitti, että oikeuspaikkalausekkeeseen ei voitu vedota Fortitudea vastaan, koska tämä ei ollut osapuolena tavaroiden kuljetusta koskeneessa sopimuksessa eikä sillä ollut mitään osuutta sopimuksen täyttämässä. MACS esitti, että koska LNM:n 251 § on unionin oikeuden vastainen, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on sovellettava asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklaa, joten oikeuspaikkalausekkeeseen voidaan vedota konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan.

23. Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on samat epäilyt, joita se esitti asiassa C-345/22, joten se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön, joka sisältää olennaisilta osin samat kysymykset kuin kyseisessä asiassa.

Asia C-347/22

24. Maersk rahdinkuljettajana ja Aguafrost Perú lastinantajana tekivät sopimuksen tavaroiden kuljettamisesta meriteitse ”cost and freight” -lausekkeen mukaisesti, kuten 2.8.2018 päivätystä konossementista ilmeni. Konossementin kääntöpuolelle sisältyi tämän ratkaisuehdotuksen 9 kohdassa siteeratun kaltainen oikeuspaikkalauseke. Oversea osti kyseiset tavarat, joten siitä tuli kyseisen konossementin haltijana oleva kolmas osapuoli.

25. Tavarat saapuivat määräsatamaan vahingoittuneina. Allianz, joka on vakuutusyhtiö, jolle sijaantulijana Oversean oikeudet olivat siirtyneet, nosti Maerskia vastaan Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Pontevedrassa kanteen, jossa se vaati 106 093,65 euron suuruista vahingonkorvausta.¹⁴

26. Maersk väitti oikeuspaikkalausekkeen perusteella, että Espanjan tuomioistuimet eivät olleet toimivaltaisia. Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Pontevedra hylkäsi kyseisen väitteen 20.10.2020 antamallaan päätöksellä.

27. Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Pontevedra hyväksyi Allianzin kanteen aineellisesti 9.7.2021 antamallaan tuomiolla. Maersk valitti kyseisestä tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen ja väitti, että Espanjan tuomioistuimet eivät ole toimivaltaisia. Koska LNM:n 251 § on unionin oikeuden vastainen, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuin on sovellettava asetuksen N:o 44/2001 25 artiklaa, joten oikeuspaikkalausekkeeseen voidaan vedota konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan.

28. Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on samat epäilyt, joita se esitti asiassa C-345/22, joten se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön, joka sisältää olennaisilta osin samat kysymykset kuin kyseisessä asiassa.

Asian käsittely unionin tuomioistuimessa

29. Unionin tuomioistuimen presidentti yhdisti 15.7.2022 antamallaan määräyksellä asiat C-345/22, C-346/22 ja C-347/22 kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

¹⁴ Välipäätöksessä mainitaan, että oikeudenkäynti pantiin vireille ennen päivämäärää 31.12.2020.

30. Pääasian oikeudenkäyntien asianosaiset, Espanjan hallitus ja Euroopan komissio ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia.

Oikeudellinen arviointi

Alustava huomautus

31. Sopimus Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä¹⁵ (jäljempänä erosopimus) tehtiin 17.10.2019, ja se tuli voimaan 1.2.2020. Erosopimuksen 67 artiklan otsikkona on ”Tuomioistuinten toimivalta ja oikeudellisten päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano sekä tähän liittyvä keskusviranomaisten yhteistyö”, ja sen 1 kohdan a alakohdan mukaisesti oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille ennen erosopimuksen 126 artiklassa vahvistetun siirtymäkauden päättymistä, sovelletaan tuomioistuinten toimivaltaa koskevia asetuksen N:o 1215/2012 säännöksiä Yhdistyneessä kuningaskunnassa samoin kuin jäsenvaltioissa silloin, kun asiassa on liittymä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

32. Nyt käsiteltävät asiat koskevat lausekkeitä, joiden tarkoituksena on antaa toimivalta Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimille. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevissa välipäätöksissä todetaan, että pääasioiden oikeudenkäynnit pantiin vireille ennen päivämäärää 31.12.2020, jona erosopimuksen 126 artiklassa vahvistettu siirtymäkausi päättyi. Kuten Espanjan hallitus ja komissio aivan oikein huomauttavat, on tarpeen tulkita asetusta N:o 1215/2012, jotta ennakkoratkaisupyynnöiden kohteena olevat riita-asiat kyetään ratkaisemaan.

Ensimmäinen kysymys

33. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa ensimmäisellä kysymyksellään varmistaa, sovelletaanko asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdan sääntöä, jonka mukaan oikeuspaikkalausekkeen aineellista pätevyyttä on arvioitava kyseisessä lausekkeessa mainitun tuomioistuimen tai mainittujen tuomioistuinten jäsenvaltion lain mukaan, ratkaistaessa sitä, voidaanko konossementin oikeuspaikkalausekkeeseen vedota kyseisen konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan.

34. Asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklaa sovelletaan sopimukseen, joiden nojalla sopimuksen osapuolet antavat jäsenvaltion tuomioistuimelle tai tuomioistuimille toimivallan ratkaista mitkä tahansa tämänhetkiset tai tulevat riidat, joita niiden välille saattaa syntyä.¹⁶ Oikeuspaikkalausekkeen käsitettä, joka on unionin oikeuden itsenäinen käsite, on tulkittava siten, että sillä annetaan täysi vaikutus valinnanvapauden periaatteelle, johon asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohta perustuu.¹⁷

35. Vertailu Brysselin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 44/2001 vastaaviin määräyksiin ja säännöksiin paljastaa muutokset, joita asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklassa on tehty oikeuspaikkalausekkeiden osalta. Ensinnäkin siinä poistettiin vaatimus, jonka mukaan ainakin

¹⁵ EUVL 2020 L 29, s. 7.

¹⁶ Joita kuvataan usein nimityksellä ”oikeuspaikkasopimukset” tai ”oikeuspaikkalausekkeet”.

¹⁷ Tuomio DelayFix (38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

yhdellä asianosaisella olisi oltava kotipaikka jossain jäsenvaltiossa.¹⁸ Toiseksi asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohta sisältää uuden yhtenäisen lainvalintasäännön, jonka nojalla oikeuspaikkalausekkeen aineellista pätevyyttä on arvioitava niiden tuomioistuinten, jotka kyseisessä lausekkeessa nimetään, jäsenvaltion lain mukaisesti, mukaan lukien, kuten kyseisen asetuksen johdanto-osan 20 perustelukappaleessa todetaan, ”kyseisen jäsenvaltion lainvalintasäännökset”.¹⁹ Huomautettakoon, että tätä uutta sääntöä sovelletaan paitsi, jos aineellista pätevyyttä koskeva ongelma tuodaan esiin tuomioistuimessa, jonka sopimuspuolet ovat nimenneet oikeuspaikkalausekkeessa, myös, jos siihen vedotaan missä tahansa muussa jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa asia on pantu vireille kyseisestä lausekkeesta huolimatta.²⁰ Kolmanneksi asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 5 kohdassa säädetään siitä, että oikeuspaikkalausekkeet ovat riippumattomia muista sopimusehdoista.²¹

36. Asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklassa sen enempää kuin sen muissakaan säännöksissä ei säädetä nimenomaisesti oikeuspaikkalausekkeiden vaikutuksista kolmansiin osapuoliin, erityisesti niihin muihin henkilöihin kuin alkuperäisen sopimuksen osapuoliin, joihin oikeuspaikkalauseke liittyy ja joista on myöhemmin tullut kyseisen sopimuksen osapuolia luovutuksen tai muun sopimuksen perusteella.²² Unionin tuomioistuimen mukaan sopimukseen sisältyvä oikeuspaikkalauseke voi lähtökohtaisesti vaikuttaa vain alkuperäisten sopimuspuolten välisissä suhteissa.²³ Jotta lausekkeeseen voidaan vedota kolmatta vastaan, on lähtökohtaisesti välttämätöntä, että se on antanut siihen suostumuksensa.²⁴ Tämä lähestymistapa vastaa Brysselin yleissopimuksen 17 artiklaa ja asetuksen N:o 44/2001 23 artiklan 1 kohtaa koskevaa unionin tuomioistuimen aikaisempaa oikeuskäytäntöä.²⁵

37. Asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohtaa sovelletaan tapauksiin, joissa asianosaiset ovat ”sopineet” tuomioistuimesta. Kuten kyseisen asetuksen johdanto-osan 15 perustelukappaleesta ilmenee, tällainen sopimuspuolten tahtojen yhtyminen oikeuttaa sen, että sopimuspuolten sopimusvapauden periaatteen mukaisesti annetaan etusija niiden valitsemaalle tuomioistuimelle.²⁶ Unionin tuomioistuin on tämän mukaisesti todennut, että asetuksen

¹⁸ Ainoa jäljellä oleva vaatimus on se, että sopimuspuolten on valittava jossain jäsenvaltiossa sijaitseva tuomioistuin.

¹⁹ Komission ehdotukseen tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annettavaksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (KOM(2010) 748 lopullinen, s. 9) liittyvästä muistiosta ilmenee, että lainsäätävä pyrki yhdenmukaistamaan kyseisen säännöksen sanamuodon oikeuspaikkasopimuksista 30.6.2005 tehdyn Haagin yleissopimuksen 5 artiklan kanssa, jotta helpotetaan Euroopan unionin liittymistä kyseiseen yleissopimukseen (ks. yleissopimuksen sanamuodon osalta EUVL 2009 L 133, s. 3). Yleissopimuksen 5 artiklan ensimmäisen kappaleen mukaan ”yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa nimetyillä sopimusvaltion tuomioistuimella tai tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista riita, johon oikeuspaikkasopimusta sovelletaan, jollei oikeuspaikkasopimus ole mitätön kyseisen valtion lain mukaan”. Uutta lainvalintasääntöä on siten tulkittava oikeuspaikkasopimuksista tehdyn yleissopimuksen vastaavan säännön valossa. Ks. tässä yhteydessä Hartley, T. ja Dogauchi, M. *Explanatory Report*, saatavilla osoitteessa <https://assets.hcch.net/upload/expl37final.pdf>.

²⁰ Ks. Nuyts, A., ”La refonte du règlement Bruxelles I”, *Rev. Crit. DIP*, 2013, s. 56. Jos oikeuspaikkalausekkeiden aineellinen pätevyys riitautettaisiin pääasioiden oikeudenkäynneissä, mitä ei näytä näissä tapauksissa tapahtuneen, Espanjan tuomioistuimet ratkaisivat tämän asian soveltamalla Yhdistyneen kuningaskunnan lakia, mukaan lukien viimeksi mainitun valtion lainvalintasäännöt. Jäsenvaltion tuomioistuimet, joissa oikeudenkäynnit on pantu vireille oikeuspaikkalausekkeen vastaisesti, voivat kuitenkin antaa ratkaisun kyseisen lausekkeen aineellisesta pätevydestä niin kauan kun asia ei ole pantu vireille nimetyssä tuomioistuimessa. Heti kun sopimuspuoli saattaa asian nimetyin jäsenvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi, asetuksen N:o 1215/2012 31 artiklan 2 kohdassa edellytetään muiden jäsenvaltioiden tuomioistuinten lykkäävän kaikkien niissä vireillä olevien asioiden käsittelyä.

²¹ Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on jo tunnustettu, että tällaiset lausekkeet ovat riippumattomia muista sopimusehdoista: tuomio 3.7.1997, Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, 25 kohta.

²² Ks. tästä Tuomion DelayFix 40 kohta, jossa todetaan, että ”asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdassa ei – tarkenneta, voidaanko oikeuspaikkalauseke siirtää sopimuspuoliin kuulumattomalle kolmannelle, joka on myöhemmän sopimuksen osapuoli ja jolle alkuperäisen sopimuksen osapuolen oikeudet ja velvollisuudet ovat kokonaan tai osittain siirtyneet”.

²³ Tuomio DelayFix (42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

²⁴ Tuomio 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, jäljempänä tuomio CDC Hydrogen Peroxide, 64 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

²⁵ Tuomio 20.2.1997, MSG (C-106/95, EU:C:1997:70, 15 ja 17 kohta), tuomio 16.3.1999, Castelletti (C-159/97, EU:C:1999:142, 19 ja 34 kohta) ja tuomio 7.2.2013, Refcomp (C-543/10, EU:C:2013:62, jäljempänä tuomio Refcomp, 26–29 kohta).

²⁶ Ks. asetuksen N:o 44/2001 23 artiklan 1 kohdan osalta tästä tuomio Refcomp, 26 kohta).

N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdassa asetetaan asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle in limine litis velvollisuus tutkia, onko oikeuspaikkalausekkeelle saatu tosiasiallisesti sopimuspuolten hyväksyntä, minkä on ilmeistä selkeästi ja tarkasti, koska asetettujen muotovaatimusten tarkoituksena on tässä yhteydessä taata, että hyväksyntä on todella saatu.²⁷

38. Unionin tuomioistuin on kuitenkin todennut useissa Brysselin yleissopimuksen 17 artiklan tulkintaa koskevissa tuomioissa, jotka on annettu meriliikenteen kuljetuspalveluista tehtyjä sopimuksia koskevien riitojen yhteydessä, että konossementtiin sisältyvään oikeuspaikkalausekkeeseen voidaan vedota sopimukseen nähden kolmatta osapuolta vastaan. Tällainen vetoaminen on mahdollista, jos kyseistä lauseketta pidetään pätevänä rahdinkuljettajan ja lastinantajan välisessä suhteessa,²⁸ ja sillä edellytyksellä, että sovellettavan kansallisen oikeuden mukaan lastinantajan oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet konossementin siirronsaajalle konossementin luovutuksen yhteydessä.²⁹ Unionin tuomioistuin on todennut, että tällaisissa olosuhteissa ei ole tarpeen tutkia, onko kolmantena osapuolena oleva konossementin haltija antanut suostumustaan alkuperäiseen sopimukseen sisällytettyyn oikeuspaikkalausekkeeseen. Kolmannella ei voi olla konossementin haltuunsaamisen perusteella enemmän oikeuksia kuin lastinantajalla on ollut. Kolmannelle siirtyvät näin kaikki konossementista ja siten myös oikeuspaikkasopimuksesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet.³⁰ Mikäli sovellettavassa kansallisessa oikeudessa ei säädetä tällaisesta sijaantulosta, asiaa käsittelevän tuomioistuimen on tarkistettava, onko kolmas henkilö tosiasiallisesti antanut suostumuksensa oikeuspaikkalausekkeeseen.³¹

39. Unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Refcomp, joka koski asetuksen N:o 1215/2012 23 artiklan 1 kohdan tulkintaa, että edellä mainitun oikeuskäytännön ulottuvuutta on kuitenkin arvioitava ottamalla huomioon konossementin hyvin erityinen luonne, sillä se kuvaa sitä sanoilla ”kansainvälisen kaupan arvopaperi, jolla säännellään ainakin kolmen henkilön eli meriliikenteen kuljettajan, tavaroiden lähettäjän tai lastinantajan ja vastaanottajan suhdetta”, ja ”myyntikelpoinen arvopaperi, jonka avulla lastin omistaja voi luovuttaa tavarat niiden kuljetuksen aikana hankkijalle, josta tulee lastinantajan kaikkien oikeuksien ja velvollisuuksien haltija suhteessa tavarankuljettajaan”.³² Konossementtiin sisältyvä oikeuspaikkalauseke sitoo kolmantena osapuolena olevaa konossementin haltijaa tämän sijaantulosuhteen, joka vallitsee rahdinkuljettajan ja konossementin haltijana olevan kolmannen osapuolen välillä, perusteella. Unionin tuomioistuin katsoi, että tämä oikeuskäytäntö ei ollut sovellettavissa kyseisen tapauksen olosuhteissa, koska ne koskivat oikeuspaikkalauseketta, josta valmistaja ja tavaroiden alkuperäinen ostaja olivat sopineet osana sopimusketjua, jolla tavaroiden omistajuus siirretään.³³

²⁷ Tuomio DelayFix (41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Asetus N:o 1215/2012 koskee oikeuspaikkalausekkeiden muodollista pätevyyttä. Jäsenvaltioilla ei ole oikeutta asettaa uusia muotovaatimuksia eivätkä ne voi muuttaa tai jättää soveltamatta kyseisen asetuksen 25 artiklan 1 kohdassa vahvistettuja vaatimuksia (ks. tästä tuomio 24.6.1981, Elefanten Schuh, 150/80, EU:C:1981:148, 26 kohta).

²⁸ Nyt käsiteltävissä asioissa ei ole viitteitä siitä, että oikeuspaikkalausekkeet olisivat pätemättömiä rahdinkuljettajien ja lastinantajien välisessä suhteessa.

²⁹ Tuomio Russ, 24 kohta, tuomio 16.3.1999, Castelletti (C-159/97, EU:C:1999:142, 41 kohta) ja tuomio Coreck (23 kohta).

³⁰ Tuomio Coreck (25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

³¹ Tuomio Coreck (26 kohta).

³² Tuomio Refcomp (35 kohta).

³³ Unionin tuomioistuin tuomion Refcomp 37 kohdassa, että sarjassa omistusoikeuden siirtoa koskevia sopimuksia alkuperäisen hankkijan ja myöhemmän hankkijan välinen seuraantosuhte ei tarkoita yhden sopimuksen sekä kaikkien siinä tarkoitettujen oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymistä. Osapuolten sopimusveloitteet voivat vaihdella sopimuksen mukaan siten, että oikeudet, joihin myöhempi hankkija saattaa vedota välitöntä myyjää vastaan, eivät ole välttämättä samat kuin ne oikeudet, joista valmistaja on sopinut ensimmäiseen ostajaan nähden. Unionin tuomioistuin totesi kyseisen tuomion 38 kohdassa, että konossementin kolmannelle siirtämiseen liittyviä vaikutuksia ei sovelleta omistusoikeuden siirtämistä koskevien sopimusten alalla, sillä jäsenvaltioiden lainsäädännöt poikkeavat siltä osin kuin on kyse valmistajan ja myöhemmän hankkijan välisestä suhteesta.

40. Unionin tuomioistuin on omaksunut sittemmin vähemmän rajoittavan lähestymistavan ja soveltanut merikonossementtien yhteydessä luomaansa oikeuskäytäntöä muihin sopimuksiin.

41. Tuomio CDC Hydrogen Peroxide koski muun muassa asetuksen N:o 44/2001 23 artiklan tulkintaa. Belgialainen yhtiö, joka oli perustettu ajamaan kartellin vuoksi vahinkoa kärsineiden yritysten vahingonkorvausvaatimuksia, pani Saksan tuomioistuimessa vireille oikeudenkäynnin, jossa vaadittiin tietojen antamista ja vahingonkorvausta useilta yrityksiltä, jotka oli rekisteröity eri jäsenvaltioissa ja jotka olivat osallistuneet SEUT 101 artiklan rikkomiseen. Unionin tuomioistuin viittasi tuomioon Coreck ja totesi, että ”ainoastaan siinä tapauksessa, että pääasiaan sovellettavan kansallisen oikeuden, sellaisena kuin se on määritetty asiaa käsittelevän tuomioistuimen soveltaman kansainvälisen yksityisoikeuden säännösten mukaan, nojalla kaikki alkuperäisen sopimuspuolen oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet kolmannelle taholle, voidaan tätä vastaan vedota oikeuspaikkalausekkeeseen, johon tämä ei ole suostunut”.³⁴

42. Unionin tuomioistuin noudatti samaa lähestymistapaa tuomiossaan Profit Investment SIM,³⁵ jossa se totesi, että liikkeeseenlaskuesitteeseen sisältyvään oikeuspaikkalausekkeeseen voidaan vedota kyseiset velkakirjat sijaintipaikkansa rahoitusvälittäjältä hankkinutta kolmatta vastaan, jos voidaan osoittaa, että ”välittäjän oikeudet ja velvollisuudet, jotka sovellettavan kansallisen oikeuden perusteella liittyvät kyseisiin velkakirjoihin, ovat siirtyneet mainitulle kolmannelle”.

43. Tuomiossa DelayFix tuli esiin kysymys siitä, saattoiko Ryanair vedota DelayFixiä, joka on lentomatikustajien saatavien perimiseen erikoistunut yhtiö, vastaan oikeuspaikkalausekkeeseen sen ja sellaisen matkustajan välisessä kuljetussopimuksessa, joka oli siirtänyt saatavansa DelayFixille, kun kyseinen yhtiö ei ollut antanut suostumustaan oikeuspaikkalausekkeeseen. Unionin tuomioistuin totesi kyseisen tuomion 47 kohdassa, että vetoaminen tähän oikeuspaikkalausekkeeseen olisi mahdollista vain silloin, jos alkuperäisen sopimuspuolen – tässä tapauksessa matkustajan – oikeudet ja velvollisuudet olisivat siirtyneet DelayFixille ”pääasiaan sovellettavan kansallisen oikeuden nojalla”.

44. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että unionin oikeuden nojalla on mahdollista vedota oikeuspaikkalausekkeeseen, josta on sovittu rahdinkuljettajan ja lastinantajan välillä konossementissa, kyseisen konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan, jos kyseinen kolmas osapuoli on antanut kyseiselle lausekkeelle suostumuksensa tai jos lastinantajan oikeudet ja velvoitteet ovat siirtyneet sille sijaantulijana.³⁶ Kaikki kysymykset, jotka koskevat sitä, ovatko lastinantajan oikeudet ja velvollisuudet kolmannelle osapuolelle sijaantulijana konossementin mukana, on ratkaistava kansallisen lain perusteella. Kuten Allianz, Mapfre ja Espanjan hallitus perustellusti esittävät, kyseisellä kansallisella lailla tarkoitetaan kansallista aineellista lakia, joka on määritetty soveltamalla riitaa käsittelevän tuomioistuimen omia kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä.³⁷

45. Vaikuttaa siltä, että tuomion DelayFix 47 kohdassa omaksutaan sama lähestymistapa, kun siinä siteerataan ensin tuomion CDC Hydrogen Peroxide 65 kohtaa, jossa puolestaan viitataan tuomion Coreck 30 kohtaan, minkä jälkeen siinä viitataan ”pääasiaan sovellettavaan kansalliseen oikeuteen”. Kun unionin tuomioistuin palaa tähän kysymykseen kyseisen tuomion 63 kohdassa ja tuomiolauselmassa, se näyttää muuttavan kantaansa todetessaan, että sitä koskeva kysymys, onko

³⁴ Tuomio CDC Hydrogen Peroxide (65 kohta).

³⁵ Tuomio 20.4.2016 (C-366/13, EU:C:2016:282, 37 kohta).

³⁶ Jos oletetaan, että oikeuspaikkalauseke on pätevä rahdinkuljettajan ja lastinantajan välisessä suhteessa, mikä on riidatonta nyt käsiteltävissä asioissa.

³⁷ Tuomio Coreck (30 kohta) ja tuomio CDC Hydrogen Peroxide (65 kohta).

perintätoimisto tullut alkuperäisen sopimuspuolen tilalle kaikkien oikeuksien ja velvollisuuksien osalta, on määritettävä ”oikeuspaikkalausekkeessa nimettyjen tuomioistuinten valtion lainsäädännön” mukaisesti.

46. Tähän lähestymistapaan liittyy seuraavat kolme hankaluutta, joiden vuoksi en voi suositella sitä unionin tuomioistuimelle.³⁸

47. Ensinnäkin tämän ratkaisuehdotuksen 45 kohta osoittaa, että tuomion DelayFix perustelut ovat epäjohdonmukaisia, elleivät suorastaan ristiriitaisia. Ei voida väittää niiden olevan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisia, sellaisena kuin se on tiivistetty tämän tuomioistuimen 44 kohdassa, sillä sen mukaan laki, jota sovelletaan siihen kysymykseen, siirtyvätkö lastinantajan oikeudet ja velvollisuudet kolmannelle osapuolelle sijaantulijana konossementin mukana, on kansallinen aineellinen laki, siten kuin se yksilöidään asiaa käsittelevän tuomioistuimen kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä soveltamalla, mutta päätellään, että oikeuspaikkalausekkeessa nimetyn jäsenvaltion lakia sovelletaan sen sijasta.

48. Toiseksi katson, että tuomion DelayFix 63 kohdassa ja tuomiolauselmassa omaksutulla lähestymistavalla ei ainoastaan selvennetä tai täsmennetä unionin tuomioistuimen tuomioita Coreck ja CDC Hydrogen Peroxide.³⁹ Ellei kyseessä ole pelkkä kirjoitusvirhe – mitä mahdollisuutta en sulje pois, kuten selitän tämän ratkaisuehdotuksen 50 kohdassa –, tämä lähestymistapa poikkeaa selvästi aikaisempien tuomioiden lähestymistavasta. Vaikka unionin tuomioistuin ei ole välttämättä sidottu aikaisempaan oikeuskäytäntöön ja voi tietenkin mukauttaa sitä ottaakseen huomioon esimerkiksi sovellettavien oikeussääntöjen muutokset tai uusia seikkoja, on yllättävää, että tuomioon DelayFix ei sisälly selitystä sille, miksi se on muuttanut sovellettavaa kansallista lakia koskevaa kantaansa.

49. Kolmanneksi tuomion DelayFix 63 kohtaan ja tuomiolauselmaan sisältyvää lähestymistapaa voitaisiin tulkita siten, että lainvalintasääntö, joka asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdassa otettiin käyttöön oikeuspaikkalausekkeen aineellisen pätevyyden osalta, koskee alkuperäisen sopimuksen osapuolen oikeuksien ja velvoitteiden siirtämistä kolmannelle osapuolelle. Selitän tämän ratkaisuehdotuksen 54–56 kohdassa, miksi tämä tulkinta ei mielestäni ole unionin tuomioistuimen käytettävissä.

50. Tuomion DelayFix 48–62 kohdassa esitettyjen perustelujen valossa en sulje pois sitä, että unionin tuomioistuimen tarkoituksena oli viitata oikeuspaikkalausekkeessa nimettyjen tuomioistuinten valtion lainsäädäntöön silloin, kun tutkitaan kyseisen lausekkeen pätevyyttä sopimuksen alkuperäisten osapuolten eli lentoyhtiön ja matkustajan välisessä suhteessa. Viittaus kyseiseen lainsäädäntöön tuomion 63 kohdassa ja tuomiolauselmassa olisi siinä tapauksessa vain kirjoitusvirhe.

51. Mielestäni kolme syytä selittävät sen, miksi huolimatta muutoksista, joita otettiin käyttöön asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdalla, sovelletaan edelleen periaatteita, jotka on vahvistettu oikeuskäytännössä, jossa on tulkittu Brysselin yleissopimuksen 17 artiklan ensimmäistä kappaletta ja asetuksen N:o 44/2001 23 artiklan 1 kohtaa ja johon tämän ratkaisuehdotuksen 38, 39 ja 41–44 kohdassa viitataan.

³⁸ Ks. tuomiota DelayFix koskevan arvostelun osalta Larribère, L., ”Note sous CJUE, 18 novembre 2020, Ryanair DAC c. DelayFix, aff. C-519/19”, *Journal du droit international*, 2021, s. 1043, ja Wołodkiewicz, B., ”The Enforceability of a Jurisdiction Clause against an Assignee”, *Journal of European Consumer and Market Law*, 2021, s. 206.

³⁹ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 44 kohta.

52. Huomautettakoon aluksi unionin tuomioistuimen todenneen, että siltä osin kuin asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdalla on korvattu lähes samoin sanamuodoin asetuksen N:o 44/2001 23 artiklan 1 kohta, sen tulkintaa tästä jälkimmäisestä säännöksestä sovelletaan samalla tavoin ensin mainittuun.⁴⁰

53. Toiseksi katson, että sillä, että on poistettu vaatimus, jonka mukaan ainakin yhden asianosaisen kotipaikan on oltava jossain jäsenvaltiossa, pyritään ensisijaisesti vahvistamaan sopimuspuolten vapautta valita toimivaltainen tuomioistuin tai toimivaltaiset tuomioistuimet, eikä tämä vaikuta siihen, miten oikeuspaikkalausekkeita sovelletaan kolmansiin osapuoliin tai millaisia vaikutuksia näillä lausekkeilla on niihin.

54. Lopuksi (mikä näyttää olevan keskiössä ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä) olen Espanjan hallituksen ja komission kanssa samaa mieltä siitä, että uuden lainvalintasäännön, jonka mukaan oikeuspaikkalausekkeen aineellinen pätevyys on määritettävä kyseisessä lausekkeessa mainitun tuomioistuimen tai tuomioistuinten jäsenvaltion lain mukaan, ei ole tarkoitettu koskevan oikeuspaikkalausekkeiden vaikutuksia kolmansiin osapuoliin eikä varsinkaan sitä, siirtyvätkö alkuperäisen sopimuksen osapuolen oikeudet ja velvollisuudet sijaantulijana olevalle osapuolelle, joka ei ole alkuperäisen sopimuksen osapuoli.

55. Yhdyn tässä yhteydessä näkemykseen, joka näyttää olevan akateemisessa keskustelussa yksimielinen ja jonka mukaan asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdan käsite ”aineellinen pätevyys” käsittää oikeuspaikkalausekkeen aineellisen pätevyyden, jos se riitautetaan sillä perusteella, että se on pätemätön, kuten sillä perusteella, että sitä rasittaa virhe, vääristely, väkivalta, petos, toimivallan puuttuminen tai vajaavaltaisuus.⁴¹ Professorit Hartley ja Dogauchi yhtyivät tähän näkemykseen oikeuspaikkasopimuksista 30.6.2005 tehtyä Haagin yleissopimusta koskevassa selvityksessään todetessaan kyseisen yleissopimuksen 5 artiklan ensimmäisestä kappaleesta seuraavaa: ”Mitättömyyttä” koskevaa säännöstä sovelletaan ainoastaan pätemättömyyden aineellisiin (ei muodollisiin) perusteisiin” ja ”sillä on tarkoitus viitata ensisijaisesti yleisesti hyväksytyihin perusteisiin, kuten petos, erehdys, vääristely, pakottaminen ja vajaavaltaisuus”.⁴²

56. Tästä seuraa, että oikeuspaikkalausekkeiden vaikutukset kolmansiin osapuoliin eivät kuulu asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdan käsitteen ”aineellinen pätevyys” piiriin.⁴³ Oikeuspaikkalausekkeen pätevyys ja sen sovellettavuus kolmansiin osapuoliin tai mahdollisuus vedota siihen niitä vastaan ovat erillisiä ja erilaisia kysymyksiä.

⁴⁰ Ks. tästä tuomio 24.11.2022, Tilman (C-358/21, EU:C:2022:923, 34 kohta). Unionin tuomioistuin oli tehnyt saman havainnon Brysselin yleissopimuksen 17 artiklan ensimmäisen kappaleen ja asetuksen N:o 44/2001 23 artiklan 1 kohdan osalta, ja niiden sanamuoto on lähes sama (ks. esim. tuomio Refcomp, 18 ja 19 kohta).

⁴¹ Ks. esim. Ahmed, M., ”The Validity of Choice of Court Agreements in International Commercial Contracts under the Hague Choice of Court Convention and the Brussels Ia Regulation”, teoksessa Furmston, M. (toim.), *The Future of the Law of Contract*, Informa Law, Routledge 2020, nro 4, s. 217; Fallon, M., ja Francq, S., ”L’incidence de l’entrée en vigueur de la Convention de La Haye de 2005 sur les accords d’élection de for sur l’article 25 du règlement Bruxelles Ibis”, *J.T.*, 2016, nro 22, s. 169; Hartley, T., *Choice-of-court agreement under the European and international instruments*, Oxford University Press, Oxford, 2013, nro 7.05, s. 130 ja 131; Musseva, B., ”Opposability of choice-of-court agreements against third parties under the Hague choice-of-court Convention and Brussels Ibis Regulation”, s. 76, saatavilla verkkosivuilla <https://www.prf.unze.ba/Docs/Anali/Analibr18god9/4.pdf>; Ratković, T. ja Zgrabljic Rotar, D., ”Choice-of-Court Agreements under the Brussels I Regulation (Recast)”, *Journal of Private International Law*, vol. 9, 2013, s. 253–255.

⁴² Ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 19, *Explanatory Report* [126].

⁴³ Tämä käsite ei sisällä myöskään oikeuspaikkalausekkeen tulkintaa (ks. tästä tuomio 3.7.1997, Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 ja 2 kohdassa määritellään lausekkeen muodollista pätevyyttä koskevat vaatimukset siten, että kansallisen lain soveltamiselle, lainvalintasäännöt mukaan lukien, ei jätetä sijaa.

57. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa ensimmäiseen kysymykseen, että asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että oikeuspaikkalausekkeeseen, josta on sovittu rahdinkuljettajan ja lastinantajan kesken ja joka sisältyy konossementtiin, voidaan vedota konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan, jos lastinantajan oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet sille sijaantulijana konossementin mukana. Asiaa käsittelevän tuomioistuimen on vastattava tähän kysymykseen kansallisen aineellisen lainsäädännön mukaisesti, sellaisena kuin se on vahvistettu soveltamalla sen kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä. Kyseisen säännöksen sääntö, jonka mukaan oikeuspaikkalausekkeen aineellista pätevyyttä on arvioitava kyseisessä lausekkeessa nimetyn tuomioistuimen tai nimettyjen tuomioistuinten jäsenvaltion lain mukaisesti, ei koske sitä, voidaanko konossementtiin sisältyvään oikeuspaikkalausekkeeseen vedota tämän konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan.

Toinen, kolmas ja neljäs kysymys

58. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella, kolmannella ja neljännellä kysymyksellään, jotka on asianmukaista tutkia yhdessä, lähinnä, onko asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohta esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan rahdinkuljettajan ja lastinantajan tekemän tavaroiden merikuljetussopimuksen kannalta kolmas osapuoli, joka hankkii sopimuksen sisältävän konossementin ja joka on kaikkien lastinantajan oikeuksien ja velvollisuuksien sijaantulija lukuun ottamatta siihen sisältyvää oikeuspaikkalauseketta, johon voidaan vedota sitä vastaan vain, jos tästä lausekkeesta on neuvoteltu henkilökohtaisesti ja erikseen.

59. Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelusta ilmenee, että asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdan oikealta vaikuttavan tulkinnan mukaan konossementtiin sisältyvään oikeuspaikkalausekkeeseen voidaan vedota tämän konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan, jos tämä lauseke on todettu päteväksi rahdinkuljettajan ja lastinantajan välisessä suhteessa ja jos sovellettavan kansallisen lain mukaan lastinantajan oikeudet ja velvollisuudet siirtyivät kolmannelle osapuolelle sijaantulijana konossementin mukana. Siinä tapauksessa ei ole tarpeen tarkistaa kolmannen osapuolten suostumusta oikeuspaikkalausekkeeseen.

60. Tulkitsen ennakkoratkaisupyyntöjä siten, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin olettaa kyseiseen asiaan sovellettavan Espanjan lakia eli LNM:n 251 §:ää, luettuna yhdessä sen 468 §:n kanssa.⁴⁴ Vaikuttaa siltä, että nämä kaksi säännöstä osoittavat yhdessä luettuina, että kaikki lastinantajan tavaroita koskevat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät kolmannelle osapuolelle sijaantulijana sen hankkiessa konossementin oikeuspaikkalausekkeeseen perustuvia oikeuksia ja velvollisuuksia lukuun ottamatta. Tämä lauseke on pätevä vain silloin, jos konossementin haltijana oleva kolmas osapuoli neuvotteli siitä henkilökohtaisesti ja erikseen.

61. Toisin kuin Allianz, Mapfre ja Espanjan hallitus, yhdyin komission näkemykseen, jonka mukaan kansallinen lainsäädäntö johtaa asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdan kiertämiseen, sellaisena kuin sitä on tulkittu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, minkä vuoksi kansallinen lainsäädäntö ristiriidassa sen kanssa.

⁴⁴ Allianz ja Mapfre omaksuvat saman kannan. Maersk esittää, että Espanjan lainsäädännön lainvalintasäännöissä viitataan Perun lakiin.

62. Huomautettakoon kuitenkin, että LNM:n 468 §:ssä säädetään, että sitä sovelletaan ”sanotun rajoittamatta – – [Euroopan] unionin oikeussääntöjen soveltamista”.⁴⁵ Tämän varauman valossa Espanjan hallitus tulkitsee huomautuksissaan tilannetta siten, että kyseinen säännös on ”erikseen tarkasteltuna” sovellettavissa vain oikeuspaikkalausekkeisiin, jotka eivät kuulu asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan soveltamisalaan, erityisesti oikeuspaikkalausekkeisiin, joissa annetaan toimivalta kolmansien maiden tuomioistuimille. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää samoin, että LNM:n 468 §:n sääntöä ei sovelleta, jos oikeuspaikkalausekkeella annetaan toimivalta jonkin jäsenvaltion tuomioistuimille.

63. Huomauttaisin tässä yhteydessä, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on velvollinen tulkitsemaan kansallista lainsäädäntöä unionin oikeuden mukaisesti. Jos LNM:n 468 §:n mukainen varauksellinen ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle mahdollisuuden tulkita riidanalaista kansallista lainsäädäntöä asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohdan mukaisesti, sellaisena kuin sitä on tulkittu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, ilman että tämä tulkinta olisi *contra legem* Espanjan oikeudessa – mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on ratkaistava –, on näin ollen omaksuttava tämä ratkaisu.

64. Tästä syystä ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa toiseen, kolmanteen ja neljänteen kysymykseen siten, että asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan rahdinkuljettajan ja lastinantajan tekemän tavaroiden merikuljetussopimuksen kannalta kolmas osapuoli, joka hankkii sopimuksen sisältävän konossementin ja joka on kaikkien lastinantajan oikeuksien ja velvollisuuksien sijaantulija lukuun ottamatta siihen sisältyvää oikeuspaikkalauseketta, johon voidaan vedota sitä vastaan vain, jos tästä lausekkeesta on neuvoteltu henkilökohtaisesti ja erikseen.

Ratkaisuehdotus

65. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Audiencia Provincial de Pontevedran (Pontevedran maakunnan tuomioistuin, Espanja) esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

oikeuspaikkalausekkeeseen, josta on sovittu rahdinkuljettajan ja lastinantajan kesken ja joka sisältyy konossementtiin, voidaan vedota konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan, jos lastinantajan oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet sille sijaantulijana konossementin mukana. Asiaa käsittelevän tuomioistuimen on vastattava tähän kysymykseen kansallisen aineellisen lainsäädännön mukaisesti, sellaisena kuin se on vahvistettu soveltamalla sen kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä. Kyseisen säännöksen sääntö, jonka mukaan oikeuspaikkalausekkeen aineellista pätevyyttä on arvioitava kyseisessä lausekkeessa nimetyn tuomioistuimen tai nimettyjen tuomioistuinten jäsenvaltion lain mukaisesti, ei koske sitä, voidaanko konossementtiin sisältyvään oikeuspaikkalausekkeeseen vedota tämän konossementin haltijana olevaa kolmatta osapuolta vastaan.

⁴⁵ Ks. myös LNM:n johdanto-osan XI perustelukappale, jota siteerataan tämän ratkaisuehdotuksen 6 kohdassa.

2) Asetuksen N:o 1215/2012 25 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan rahdinkuljettajan ja lastinantajan tekemän tavaroiden merikuljetussopimuksen kannalta kolmas osapuoli, joka hankkii sopimuksen sisältävän konossementin ja joka on kaikkien lastinantajan oikeuksien ja velvollisuuksien sijaantulija lukuun ottamatta siihen sisältyvää oikeuspaikkalauseketta, johon voidaan vedota sitä vastaan vain, jos tästä lausekkeesta on neuvoteltu henkilökohtaisesti ja erikseen.